

Asia: VN/1088/2025

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (lukio- ja ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksut EU/ETA-valtioiden ulkopuolisille ja ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus)

Lausunnonantajan lausunto

Lausunnon keskeinen sisältö

Tehy lausuu yhdessä Suomen Kätilöliitto, Kuntoutusohjaajat ry:n, Suun terveydenhoidon ammattilaiset ry:n kanssa hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (lukio- ja ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksut EU/ETA-valtioiden ulkopuolisille ja ammatillisen koulutuksen tilauskoulutus) samassa yhteydessä.

Mielestämme ehdotetut muutokset koskien tilauskoulutusta, lukuvuosimaksuja ja tiedonsaantioikeutta ovat pääosin kannatettavia, koska Suomessa järjestetyssä tilauskoulutuksessa on ajoittain havaittu ongelmia, on tärkeä tarkentaa säätelystä opiskelijoiden oikeusturvan varmistamiseksi. Sen sijaan oppivelvollisuuslakia koskeviin muutoksiin suhtaudumme varauksella sekä opiskelijan oikeuteen erilaisiin etuuksiin, jotka ovat edellytys selviytyä elinkustannuksista opiskelun aikana. Esimerkiksi koulutusta tilanneet yritykset ovat perineet opiskelijoilta maksuja, jotka ovat lähtömaiden tulotasoon nähden korkeita, mikä osaltaan on lisännyt opiskelijoiden riskiä altistua hyväksikäytölle tai joutua ihmiskaupan uhreiksi. Koulutuksen tilaaja on saattanut laiminlyödä maksut koulutuksen järjestäjälle. Koulutuksen järjestäjä on saattanut siirtää tilauskoulutukseen saapuneita opiskelijoita valtionosuusrahoitteisen koulutuksen piiriin tai opiskelijat ovat itse hakeutuneet heille maksullisesta tilauskoulutuksesta julkisesti rahoitettuun ja opiskelijoille maksuttomaan koulutukseen. Esimerkiksi opiskelijoiden maksamien rahasummien katoaminen ja maksuvelvoitteiden laiminlyönti koulutuksen järjestäjille ovat asettaneet sekä opiskelijat että koulutuksen järjestäjät kohtuuttomiin tilanteisiin.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Tehy toteaa, että ehdotus ammatillisesta koulutuksesta annetun lain muuttaminen seuraavien pykälien muuttamisesta koskien tilauskoulutusta on kannatettava.

Tilauskoulutus 33 §:

Koulutuksenjärjestäjä voi järjestää opiskelijaryhmälle järjestämislupansa mukaista tutkintokoulutusta niin, että koulutuksen tilaa ja rahoittaa Suomen valtio, toinen valtio, kansainvälinen järjestö taikka suomalainen tai ulkomainen julkisyhteisö, säätiö tai yksityinen yhteisö (tilauskoulutus). Sekä lisäksi, että yhtiöittämättä tapahtuvan tilauskoulutustoiminnan on oltava oikeasuhtaista. Tilauskoulutus on hinnoiteltava markkinaperusteisesti ja siitä on pidettävä erillistä kirjanpitoa.

Edelleen mielestämme on hyvä, että koulutuksen tilaajalla on oikeus periä tilauskoulutukseen osallistuvilta opiskelijoilta tilaajan sijaintivaltion lainsäädännön tai oman käytäntönsä mukaisia opiskelijan lähtömaan elinkustannuksiin nähden kohtuullisia maksuja. Lisäksi kannatamme ehdotusta, että laissa on tarkasti kuvattu tilanteet, milloin ei voida periä maksuja. Kirjanpidon lisäksi olisi hyvä huomioida sen tarkastaminen ja se, että valvova taho on määritelty.

On hyvä, että lakiin kirjataan pykälän 73 § mukaisesti, ettei koulutuksenjärjestäjä voi soveltaa koulutuskorvauksia koskevaa pykälää maksullisessa koulutuksessa olevaan opiskelijaan.

On kannatettavaa, että säädetään tarkasti koulutuksesta perittävistä maksuista pykälän 105 § mukaisesti, jotta vältytään väärinkäytöksiltä ja epäselvyyksiltä, jotka voivat aiheuttaa hankaluuksia opiskelijoille.

Pykälä 123 § Tutkinnon suorittamismahdollisuuksista ja koulutuksesta tiedottamisesta on kannatettava, koska on erityisesti opiskelijan oikeusturvan vuoksi tärkeää, että korostetaan koulutuksenjärjestäjän vastuuta tiedottaa tutkinnon suorittamismahdollisuuksista, annettavasta koulutuksesta, koulutukseen hakeutumisesta ja Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolisten valtioiden kansalaisilta perittävistä lukuvuosimaksuista.

Tiedottamisessa tulisi varmistaa, että opiskelijalla on riittävät, kattavat tiedot. Mielestämme tiedotusvastuu tulisi olla koulutuksenjärjestäjän lisäksi tilaajalla, jotta varmistetaan riittävät tiedot opiskelijalle koulutuksen ja mahdollisten maksujen lisäksi esimerkiksi elinkustannuksista ja -olosuhteista sekä suomalaisesta kulttuurista yleisesti.

Lisäksi on kannatettavaa, että ammatillisen koulutuksen tilauskoulutusta koskevia säännöksiä muutettaisiin siten, että tilauskoulutukseen voisivat jatkossa osallistua myös Euroopan talousalueeseen kuuluvan valtion kansalaiset ja näihin rinnastettavat henkilöt. Tilauskoulutuksen kohderyhmä laajenisi ja koulutuksen tilaaminen nykyistä monipuolisempiin käyttötarkoituksiin mahdollistuisi. Ammatillisen koulutuksen järjestäjä ei perisi tilauskoulutusta järjestäessään maksuja opiskelijalta, vaan koulutuksen maksaisi jatkossakin kokonaisuudessaan tilaaja.

On kannatettavaa, että tilauskoulutusta koskevia säännöksiä täsmennettäisiin niin, että tilauskoulutusopiskelijoiden oikeuksista ja velvollisuuksista sovitaan yksityiskohtaisemmin tilaajien ja

koulutuksen järjestäjien välisillä sopimuksilla. Lisäksi säädettäisiin koulutuksen järjestäjien velvollisuudesta tiedottaa opiskelijoille heidän oikeuksistaan ja velvollisuuksistaan.

Ehdotukset täsmennyksistä koulutuksen järjestäjien velvollisuuksiin järjestettäessä tilauskoulutusta ovat kannatettavia. On hyvä, että jatkossa koulutuksen järjestäjien ei olisi mahdollista myydä tilauskoulutusta tilaajalle, jonka rooli on koota yksittäisistä opiskelijoista tilauskoulutusryhmä. Koulutuksen järjestäjän pitää varmistaa, että tilaajalla on itsellään jokin intressi ostaa tilauskoulutusta, ja että koulutuksen tilaaja on myös koulutuksen maksaja. Jatkossa kunnan tai kuntayhtymän perustama yhtiö ei voisi myöskään toimia tilauskoulutuksen tilaajana, ellei sillä ole tosiasiallista intressiä hankkia tilauskoulutusta tietylle opiskelijaryhmälle. Edellä mainitut ehdotukset ovat tärkeitä opiskelijan oikeusturvan varmistamiseksi. Mielestämme on edelleen epäselvää, miten kolmansista maista tulevat opiskelijat selviävät elinkustannuksista opiskelujensa ajan tilanteissa, joissa he eivät ole esimerkiksi oppisopimusopiskelijoita.

On kannatettavaa, että ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 28 §:ssä säädetään järjestämisluvan myöntämisedellytyksistä. Sen mukaan järjestämisluvan myöntämisen edellytyksenä on, että tutkintojen ja koulutuksen järjestäminen on tarpeellista ottaen huomioon valtakunnalliset ja alueelliset osaamistarpeet sekä tutkintojen ja koulutuksen tarjonta. Tutkintoja tai koulutusta ei saa järjestää taloudellisen voiton tavoittelemiseksi.

Oppisopimuskoulutuksen arvioidaan jonkin verran lisääntyvän, sillä työperäisellä oleskeluluvalla oppisopimuskoulutukseen tulevat henkilöt eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia, mikä vähentäisi koulutuksenjärjestäjien maksujen perimiseen liittyvää hallinnollista työtä. Olisi mahdollista sopia oppisopimuskoulutuksesta suoraan opiskelijan tosiasiallisen työnantajan kanssa vuokratyönantajan sijasta. Vuokratyönantajien käyttö on yleistä erityisesti sosiaali- ja terveysalalla. Kuitenkin nykyisessä tilanteessa esimerkiksi pätevyitysmiskoulutukseen tulleilla sairaanhoitajilla, jotka ovat hankkineet koulutuksen EU/ETA-alueiden ulkopuolella, on ollut suuria vaikeuksia löytää harjoittelu- tai työpaikkoja. Samansuuntainen kehitys on ollut näkyvissä myös oppisopimuskoulutuksessa sosiaali- ja terveysalalla. Siksi niin tilaajien kuin koulutuksenjärjestäjien pitää kiinnittää erityistä huomiota harjoittelu- ja työpaikkojen saatavuuteen ja olla ajoissa yhteydessä työnantajiin sekä tehdä sitovat sopimukset. Paine lisätä oppisopimuskoulutusta on kasvanut, kun samanaikaisesti työnantajat ovat vähentäneet tai jopa lakanneet tarjoamasta oppisopimuspaikkoja sosiaali- ja terveysalalla.

Kannatamme pykälän 1 momentin muuttamisesta siten, että koulutuksen järjestäjä ei saa järjestää tilauskoulutusta, jos tilaajan tarkoituksena on välittää opiskelijoita tutkinto-opiskelijoiksi siten, että opiskelijoiden välittäminen on voittoa tavoittelevaa liiketoimintaa.

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen tilauskoulutusta koskevia ehdotuksia

Ehdotukset koskien lukiokoulutusta ovat mielestämme kannatettavia ja linjassa ammatillisen koulutuksen ehdotusten kanssa. Lisäksi lukiokoulutusta järjestetään tilauskoulutuksen varsin vähän.

Kuitenkin on tärkeää, että lainsäädäntöä selkiytetään ja tarkennetaan niin, että voidaan turvata opiskelijoiden oikeusturva.

Lausuntonne koskien ammatillisen koulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

On kannatettavaa, että koulutuksen järjestäjä olisi velvollinen tiedottamaan myös 105 a §:ssä ehdotettavista lukuvuosimaksuista. Ammatillisessa koulutuksessa kiinteän tutkinto-kohtaisen lukuvuosimaksun laskeminen ei olisi tarkoituksenmukaista, sillä saman koulutuksen järjestämisen kustannukset voivat vaihdella merkittävästi eri koulutuksen järjestäjien välillä. Lukuvuosimaksun suuruus voisi siis vaihdella koulutuksen järjestäjäkohtaisesti samassakin tutkinnossa. Koulutuksen järjestäjä voisi esimerkiksi todeta työpaikalla järjestettävän koulutuksen kustannukset alhaisemmaksi kuin oppilaitosympäristössä järjestetyssä koulutuksessa ja tällä perusteella se voisi periä opiskelijalta pienemmän lukuvuosimaksun. Lisäksi kannatamme ehdotusta, että lukuvuosimaksun suuruutta voidaan arvioida ja tarvittaessa alentaa oikeiden kustannusten mukaiseksi sekä palauttaa tai hyvittää opiskelijalle liikaa perittyjä maksuja. Mielestämme on hyvä, että ehdotuksessa on huomioitu ne henkilöt, joilla on jo oleskelulupa, jolloin heiltä ei voida periä lukuvuosimaksuja.

Mielestämme on kannatettavaa, että tilapäistä suojelua saaneet eivät olisi lukuvuosimaksuvelvollisia. Kohdalla tarkoitettaisiin käytännössä Suomessa oleskelevia ukrainalaisia pakolaisia. Säännös vastaisi korkeakoulujen vastaavia säännöksiä. Lisäksi kannatettavaa, että lukuvuosimaksua ei perittäisi opiskelijalta, joka osallistuu tilauskoulutukseen, oppivelvollisuuslain 2 §:n tarkoittama oppivelvolliselta, tai opiskelijalta, jolla on tilapäinen korkeintaan vuoden mittainen oleskelulupa vaihto-opiskeluohjelmaan osallistumisen perusteella. Lupaperusteen vaihtaminen opiskelijan oleskeluluvasta työntekijän oleskelulupaan on ollut merkittävin havaittu lukuvuosimaksujen kiertämistapa korkea-asteella, joten sen estäminen myös toisella asteella on perusteltua. Lukuvuosimaksujen määräytymisen kannalta ratkaisevaa olisi siis se, että henkilö on saapunut Suomeen ensimmäisen kerran opiskelutarkoituksessa opiskelijan oleskeluluvalla. Lukuvuosimaksuvelvollisuus säilyisi myös siinä tapauksessa, että opiskelija vaihtaisi opiskelupaikkaa koulutuksen järjestäjien kesken tai ryhtyisi suorittamaan toista tutkintoa keskeytettyään ensimmäisen tutkinnon suorittamisen.

Sen sijaan on syytä pohtia, miten tarkoituksenmukaista olisi lukuvuosimaksuvelvollisuus tapauksessa, että henkilö valmistuu, työskentelee ja hakeutuu myöhemmin uudelleen opiskelijaksi. Koska kuten ehdotuksessa todetaan edellä kuvattu tilanne ei kuitenkaan tulisi kovin usein sovellettavaksi, koska henkilölle tällaisessa tilanteessa ehtisi kertyä riittävä asumisaika pysyvän oleskeluluvan saamiseen.

Lausuntonne koskien lukiokoulutuksen lukuvuosimaksuja koskevia ehdotuksia

Esityksessä ehdotetaan, että EU/ETA- valtioiden ulkopuolelta tuleville opiskelijoille säädettäisiin lukuvuosimaksuista lukiokoulutuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Lisäksi on kannatettavaa, että laissa on kuvattu selkeästi, keitä lukuvuosimaksuja koskevat säädökset eivät koske, kuten esimerkiksi tilapäistä suojelua saavat rajattaisiin maksullisuuden ulkopuolelle samaan tapaan kuin korkeakouluissa.

Lausuntonne koskien rahoituslain muutoksia

Kannatamme ehdotuksia koskien lukiokoulutuksen rahoitusta ja sen ehtojen selkiyttämistä laissa. On kannatettavaa, että lakiin ammatillisesta koulutuksesta lisätään tarkennus, jonka mukaan suoritteita ei oteta huomioon rahoituksessa, jos opiskelija on ammatillisesta koulutuksesta annetun lain 105 a §:n tarkoittama lukuvuosimaksuvelvollinen opiskelija. Suoritelaskenta ei ole perusteltua tilanteessa, jossa ei opiskella valtionrahoituksella.

Pykälässä 36 säädetään tilauskoulutuksesta perittävistä maksuista. On hyvä, että ehdotuksissa huomioidaan, ettei Euroopan talousalueen ulkopuolella järjestettävä koulutus saa heikentää koulutuksen järjestäjän järjestämisluvassa määrättyjen tutkintojen ja koulutuksen järjestämisedellytyksiä.

Ehdotus, että suomalaisille tai muille EU/ETA-valtioiden kansalaisille

tutkintokoulutus olisi tilauskoulutuksenakin järjestettynä aina maksutonta, on kannatettava. Tilaajan vastuulla olisi varmistaa, että se perisi maksuja vain niiltä, joilta maksuja lain mukaan saa periä. Koulutuksen järjestäjän ja tilaajan väliseen sopimukseen olisi mahdollista sisällyttää määräykset sanktioista, mikäli koulutuksen järjestäjän tietoon tulee, että tilaaja ei noudata lain määräyksiä maksujen perimisestä. Sanktioiden pitää olla sellaisia, että ne aidosti kannustavat tilaajia toimimaan määräysten mukaisesti. Lisäksi pitää huomioida opiskelijoiden oikeusturva.

Ammatillista koulutusta koskevalla lainsäädännöllä ei voida rajoittaa työnantajan ja työntekijän vapautta sopia keskenään siitä, että työntekijä sitoutuu koulutuksen saamisen vastineeksi esimerkiksi pysymään määräajan työnantajan palveluksessa ja maksamaan korvauksen, ellei hän täytä sitoumustaan.

Mielestämme on tarkoituksenmukaista, että 105 a §:ssä tarkoitettuun lukuvuosimaksulliseen koulutukseen osallistuvista opiskelijoista ei olisi mahdollista saada koulutuskorvauksia.

Sen sijaan huolta aiheuttaa mielestämme pykälät 100 § Oikeus maksuttomaan ruokailuun, 102 § Opintososiaaliset etuudet oppisopimuskoulutuksessa ja 104 § Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan. Ilman näitä etuuksia opiskelijoiden välille muodostuu eriarvoisuus ja jo lähtökohtaisesti on tiedossa, että tilauskoulutusopiskelijoilla voi olla suuria vaikeuksia selviytyä taloudellisesti ja esimerkiksi asuinolosuhteet ovat olleet aiemmin järjestetyissä tilauskoulutuksissa ja niitä vastaavissa tilanteissa epäinhimillisiä. Tällöin koulutuksenjärjestäjällä on erityisen suuri vastuu selvittää ja varmistaa ennen tilauskoulutuksesta sopimista tilaajan kanssa, että opiskelijoilla on tosiasialliset toimeentulomahdollisuudet selvitä opiskelujen ajan.

Sen sijaan huolta aiheuttaa mielestämme pykälät 100 § Oikeus maksuttomaan ruokailuun, 102 § Opintososiaaliset etuudet oppisopimuskoulutuksessa ja 104 § Asuntolapaikan myöntäminen ja oikeus asuntolapaikkaan. Ilman näitä etuuksia opiskelijoiden välille muodostuu eriarvoisuus ja jo

lähtökohtaisesti on tiedossa, että tilauskoulutusopiskelijoilla voi olla suuria vaikeuksia selviytyä taloudellisesti ja esimerkiksi asuinolosuhteet ovat olleet aiemmin järjestetyissä tilauskoulutuksissa ja niitä vastaavissa tilanteissa epäinhimillisiä. Tällöin koulutuksenjärjestäjällä on erityisen suuri vastuu selvittää ja varmistaa ennen tilauskoulutuksesta sopimista tilaajan kanssa, että opiskelijoilla on tosiasialliset toimeentulomahdollisuudet selvitä opiskelujen ajan.

Lausuntonne koskien oppivelvollisuuslakiin ehdotettavaa muutosta

Kannatamme ehdotusta, että oppivelvollisuuslakia muutettaisiin siten, että soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin EU/ETA-valtioiden ulkopuolelta tulevat opiskelijat, jotka oleskelevat Suomessa opiskelutarkoituksessa ja ovat näin ollen lukuvuosimaksuvelvollisia. Sen sijaan suhtaudumme varauksella ehdotukseen, että muutettaisiin pelkästään sääntelyn selkeydellä perusteltua muutosta myös oppivelvollisuuslakiin siten, etteivät opiskelutarkoituksessa Suomeen EU/ETA-valtioiden ulkopuolelta tulleet henkilöt olisi oppivelvollisia. Tämä tarkoittaisi Suomessa opiskelutarkoituksessa oleskelevien EU/ETA-valtioiden ulkopuolelta tulevien henkilöiden kohdalla sitä, että heillä ei olisi oikeutta oppivelvollisuuslain 16 §:ssä säädettyyn maksuttomaan koulutukseen, vaan heidän koulutuksensa kustannukset katettaisiin lukuvuosimaksuilla. Muutos asettaisi nuoret henkilöt eriarvoiseen asemaan ja tämä lisää syrjäytymisvaaraa ja voi olla vaikutuksia kotoutumiseen, koulutusmahdollisuuksiin ja sitoutumiseen sekä työllistymiseen

On kannatettavaa, että tilauskoulutuksen järjestäminen säilyy jatkossakin vapaaehtoisena toimintana koulutuksen järjestäjälle.

Lausuntonne koskien tiedonvaihto-oikeuksia

Ehdotus 109 §:stä oleskelulupia koskevasta tiedonsaantioikeudesta vaikuttaisi tarkoituksenmukaiselta. Tällöin koulutuksen järjestäjällä on oikeus salassapitosäännösten estämättä saada maksutta lukuvuosimaksuvelvollisuuden arvioimista ja koulutuksen suunnittelemista varten Maahanmuuttovirastolta hakijan tai opiskelijan sekä näiden ulkomaalaislaissa tarkoitetun perheenkokoajan hakeman, voimassa olevan ja aiemmin myönnetyn oleskeluoikeutta osoittavan asiakirjan voimassaoloa, perustetta ja lajia sekä oleskeluoikeutta osoittavaa asiakirjaa koskevan hakemuksen käsittelyn tilaa koskevat tarpeelliset tiedot.

On kannatettavaa lisätä lukiolakiin ja lakiin ammatillisesta koulutuksesta koulutuksen järjestäjille tiedonsaantioikeus niiden tarvitsemista hakijoiden ja opiskelijoiden oleskelulupatiedoista sekä oikeus luovuttaa tietoja oma-aloitteisesti Maahanmuuttovirastolle seikoista, jotka ovat välttämättömiä Maahanmuuttovirastolle säädettyjen tehtävien hoitamiseksi, esimerkiksi tilanteissa, joissa oleskeluluvan saanut opiskelija tai opiskelijaryhmä ei ole aloittanut opintoja tai jos opiskelija on keskeyttänyt opinnot tai ei ole enää osallistunut opetukseen tai sopimusrikkomuksen vuoksi. Lisäksi on tärkeä kuvata, mitä luovutettavat tiedot saavat sisältää ja huomioida henkilötietojen suojan vaatimukset tietosuojasetuksen edellyttämällä tavalla, kuten myös yksityisyyden suojan.

Coco Kirsi

Tehy ry - Millariikka Rytönen puheenjohtaja Lisätiedot: Kirsi Coco
koulutuspoliittinen asiantuntija